

ЗОВНІШНЄ НЕЗАЛЕЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА МОНІТОРИНГУ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

У статті розкрито важливість використання результатів зовнішнього незалежного оцінювання для визначення рівня навчальних досягнень учнів, подано відомості про ЗНО як складову моніторингу.

Ключові слова: зовнішнє незалежне оцінювання, моніторинг, тест, навчальні досягнення.

В статье раскрыта важность использования результатов внешнего независимого оценивания для определения уровня учебных достижений учащихся, представлены сведения о ВНО как составляющей мониторинга.

Ключевые слова: внешнее независимое оценивание, мониторинг, тест, учебные достижения.

The article deals with the issues of application of the external independent assessment (EIA) results for defining the level of the students' academic achievements. The records of EIA as a component of monitoring are given too.

Key words: external independent assessment, monitoring, test, academic achievements.

Постановка проблеми. Україна, як і більшість країн, вже набула досвіду проведення зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), яке покликане забезпечити громадянам рівноправний доступ до якісної освіти; оптимізувати відбір абітурієнтів до вищих навчальних закладів.

Зовнішнє оцінювання результатів освітньої діяльності давно запроваджено у світі й зарекомендувало себе як дієвий спосіб отримання достовірних даних про навчальні досягнення учнів. Тому одним із основних напрямів реформування української освіти є створення системи зовнішнього незалежного оцінювання, яке забезпечуватиме отримання об'єктивних даних про рівень навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Його результати є основою для розробки ефективних освітніх стратегій щодо оптимізації роботи закладів освіти, а також засвідчують ефективність роботи навчального закладу, дають можливість модернізувати підходи до навчання й виховання учнів. Однак вони не висвітлюють цілісну картину діяльності загальноосвітнього навчального закладу, не вказують на причини невдачі чи успіхів. Незважаючи на це, результати ЗНО визначають реальний рівень знань абітурієнтів, оскільки оцінювання проводиться неза-

лежними від навчальних закладів інституціями за стандартизованими схемами і технологіями.

Нині освітня діяльність орієнтована на отримання якісного результату в навчанні. У зв'язку з цим необхідно розробляти і поширювати моніторингові та оцінювальні методики, які дають можливість цілісно розглянути реальний стан освіти.

Визначення рівня навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів може здійснюватися за допомогою ЗНО, яке є складовою моніторингу. Тому нині особливої уваги варто надавати вдосконаленню зовнішнього незалежного оцінювання.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми запровадження моніторингових досліджень в освіту вивчали такі зарубіжні та вітчизняні науковці: А. Вілохін, А. Ісаєва, В. Кальней, О. Локшина, Т. Лукіна, В. Лунячек, Г. Сігеева, С. Шишов, Дж. Уїлмс та ін. Оцінювання якості освіти у своїх працях розглядали: А. Бордовський, Н. Бордовська, В. Васильєв, Є. Смірнова, В. Соколов та ін. Використання тестових технологій у педагогіці є предметом наукового аналізу сучасних учених: В. Авансова, В. Безпалько, А. Майорова, Н. Єфремової, Н. Піщуліна, С. Піщуліна, О. Локшиної та ін.

Вищезазначене свідчить про певне вирішення у науковій літературі питань, пов'язаних з моніторингом в освіті та проведенням оцінювання рівня навчальних досягнень учнів, але, незважаючи на це, певні аспекти потребують подальшого розгляду.

Мета статті – обґрунтувати доцільність використання результатів зовнішнього незалежного оцінювання для визначення рівня навчальних досягнень учнів.

Виклад основного матеріалу. Моніторинг у навчальному закладі може здійснюватися з різною метою, зокрема: дослідження виконання навчальних планів, якості діяльності педагогів, управління, матеріально-технічного забезпечення, засвоєння навчальних дисциплін, сформованості особистих якостей у випускників, діяльності випускників тощо. Також моніторинг уможливорює визначення рівня навчальних досягнень учнів.

Існує ряд способів отримання даних про рівень навчання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Одним із них є зовнішнє незалежне оцінювання, яке проводиться у формі тестування.

На думку Л. Клименка, сучасне педагогічне тестування – це стандартизований та об'єктивний метод контролю й оцінювання знань, умінь, навичок учнів, який визначає рівень підготовки та їх відповідність освітнім стандартам у конкретній галузі знання [1].

Учений вважає, що розрізняють внутрішнє та зовнішнє тестування навчальних досягнень учнів. Внутрішнє тестування здійснюється безпосередньо в навчальних закладах учителями. Це дає можливість отримати інформацію про засвоєння учнями тієї чи іншої теми; з'ясувати поняття та доцільність використання педагогічних технологій і методик; прослідкувати динаміку змін знань і навичок учнів.

Особливістю зовнішнього тестування є залучення незалежних експертів та інституцій до участі в проведенні іспитів, контрольних зрізів знань учнів. Зовнішнє тестування є інструментом діагностики навчальних досягнень учнів, складовою моніторингу якості шкільного процесу, що особливо актуально в умовах реформування школи [1]. Отже, за допомогою тестування можливо визначити рівень знань, умінь, навичок учнів як з окремої теми, так і з певного предмета.

Педагогічний тест, який використовується в зовнішньому незалежному оцінюванні, – це набір завдань з певної галузі знань (навчального предмета), сформульованих за певними правилами викладу умови і надання відповіді, за допомогою яких оцінюється рівень навчальних досягнень учнів [2].

Тест як інструмент педагогічного оцінювання дозволяє:

- перевірити результати навчальних досягнень одночасно з багатьох тем і розділів програми;
- об'єктивно оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу;
- створити для всіх учасників тестування однакові умови складання тестів;
- стандартизувати та автоматизувати процедуру перевірки результатів;
- залучити до процесу тестування значну кількість учнів [2].

Для зовнішнього незалежного оцінювання тести складаються таким чином, щоб визначити рівень знань учнів з предмета, сформованість умінь та навичок характеризувати, пояснювати, обґрунтувати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки тощо. Також тести мають містити завдання, що показують можливість використання учнями знань на практиці. Зважаючи на це, учитель повинен організувати навчальний процес так, щоб розвивати у школярів необхідні компетенції.

Результати ЗНО випускників загальноосвітнього навчального закладу обов'язково аналізуються і враховуються в подальшій роботі педагогів. Це дасть можливість учителю визначити прогалини у знаннях учнів, яких він навчав; визначити переваги своєї роботи; внести корективи у власну професійну діяльність; організувати навчання

майбутніх випускників, урахувавши позитиви і негативи роботи попередніх років тощо. Для керівників школи зовнішнє незалежне оцінювання як складова моніторингу рівня навчальних досягнень учнів дає можливість змінювати навчальний процес у школі, підвищуючи рівень освіти.

Звичайно, ЗНО не дає можливості відстежити рівень навчальних досягнень учнів з усіх предметів, які вивчаються у школі. Воно орієнтоване лише на ті, котрі будуть задіяні під час вступу до вищих навчальних закладів. Так, наприклад, Український центр оцінювання якості освіти провів зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України у 2010 році з української мови та літератури (один тест), історії України, математики, біології, фізики, хімії, географії, однієї із іноземних мов (за вибором): англійської, німецької, французької, іспанської. Обов'язковим для всіх вступників до вищих навчальних закладів було зовнішнє незалежне оцінювання з двох предметів: української мови та літератури (один тест), а також за вибором учасника з математики або історії України. Вибір інших предметів із запропонованого переліку кожен учасник тестування здійснював самостійно, враховуючи вимоги вищого навчального закладу, студентом якого він планує стати, та власні потреби. Але кількість таких предметів була обмеженою. Кожному зареєстрованому абітурієнту можна було пройти тестування не більше, ніж з п'яти предметів [4]. Отже, вищезазначене свідчить, що ЗНО 2010 року дає можливість відстежити рівень навчальних досягнень учнів лише з п'яти предметів, серед яких один тест — українська мова і література — склали всі випускники. Тому саме на цьому ми акцентуємо свою увагу.

При розробці змістового наповнення тесту з української мови і літератури враховано необхідність перевірки навчальних досягнень учасників зовнішнього незалежного оцінювання за такими рівнями класифікації когнітивної сфери (таксономія Бенджаміна Блума):

- знання;
- розуміння;
- застосування;
- аналіз;
- синтез;
- оцінювання [3].

У специфікації тесту з української мови та літератури для зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, розміщеної на офіційному

сайті Українського центру оцінювання якості освіти зазначено про те, що п'ять тестових завдань з української мови дають можливість відстежити рівень знань учнів, чотири – рівень розуміння, тринадцять – застосування, по сім – аналіз та синтез, одне – оцінювання. З української літератури тести спрямовані на визначення рівня знань – 7, розуміння – 3, застосування – 8, аналіз – 6 [3]. Зазначені когнітивні рівні дають можливість учителю української мови та літератури під час навчання зосередити увагу учнів не лише на отриманні знань, певних умінь та навичок, а й на необхідності аналізувати матеріал, узагальнювати його, використовувати у процесі навчання. За результатами ЗНО педагоги дізнаються про те, на якому рівні знаходяться їхні учні (якщо він низький, то враховують це у подальшій роботі).

Запровадження в Україні зовнішнього незалежного оцінювання також посилило інтерес до внутрішньошкільного оцінювання. Керівники шкіл у своїх навчальних закладах проводять моніторингові дослідження результативності навчально-виховного процесу на різних його етапах, що дає можливість внести корективи в процес навчання та виховання учнів, визначити позитиви й негативи в роботі педагогічного колективу й прийняти відповідні рішення. У кожному навчальному закладі варто накопичувати дані на основі тестувань. Це стимулюватиме вчителів до професійного розвитку, творчого пошуку, а також слугуватиме основою для розробки управлінських рішень щодо стратегічного розвитку та прогнозування роботи не лише навчального закладу, а й простежувати індивідуально-освітню траєкторію учнів і підвищення якості роботи вчителів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вищезазначене свідчить про доцільність використання зовнішнього незалежного оцінювання для визначення рівня навчальних досягнень учнів, оскільки його результати дають можливість у подальшому вдосконалити рівень організації навчально-виховного процесу в закладах системи загальної середньої освіти. Отже, проведене у 2010 році Українським центром оцінювання якості освіти ЗНО навчальних досягнень випускників шкіл, дає можливість порівняти результати поточного року з попередніми для виявлення як позитивних, так і негативних тенденцій.

Подальші дослідження з даного питання варто проводити у напрямі розкриття ролі внутрішньошкільного моніторингу й визначення рівня навчальних досягнень учнів.

Література

1. *Клименко Л.* Зовнішнє тестування навчальних досягнень учнів / Л. Клименко // Доступний з <http://osvita.ua>
2. Зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів. 2008 р.: Інформаційні матеріали / Український центр оцінювання якості освіти: Уклад.: І.Л. Лікарчук (наук. ред.) та ін. – К., 2007. – 288 с.
3. Специфікація тесту з української мови і літератури для зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів // Доступний з <http://testportal.gov.ua>
4. Наказ МОН України від 26.06.2009 №570 Про зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України у 2010 році // Доступний з <http://testportal.gov.ua>